

- XV. 5829: 1939. nov. 9. Történet: egyházi
 -" 6134: 1940. június 26. Tétel: magánjogvédelem.
 -" 6271: 1940. december 20. Magánjogvédelem: szlós.
 -XVI: 6730: 1942. március 28. végzet: nem jellel meg.
 6878: -" június 26. - végzet - szlós.

Hejőpalota, Borsod m. 1916. szept. 14. ref.

Avatási írás: 1161/1941. 12

Rep: 1942. VII)

Jogi: "rite"

A KÖZÖSSÉGI ÉS TITKÁRSÁGI TUDOMÁNYTUDOMÁNYI KARA.
 JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYI KARA.

1065 1941/1942 sz.év.

Évk: 1942 évi június hó 18 n.

1161/42

Bírálatra kiadatik:
 Dr. Konta Gy. Vilmos és
 Dr. Zachár Eryula
 professzor utazás.

Debrecen, 1942. június 18-án.

[Handwritten signature]
 a. i. dékán

Mint az államnévelés megítélésért,
 és a köznevelésért.

Debrecen, 1942. máj. 22.

[Handwritten signature]

Elfogadom.

S. 1942 VI/23

[Handwritten signature]

Doktori értekezéslet:

Az árvaszék.

Irta: Nagy Juhász Ferenc.

Debrecen 1942.

A 2703

A Z Á R V A S Z É K.

B e v e z e t é s.

A gyámügyi jogszolgáltatás forrásai és célkitűzés.

A társadalomnak azon tagjai, akik részben koruk, részben testi vagy szellemi képességeik fogyatékosága miatt személyi és vagyoni érdekeik védelmére képtelenek a gyámság jogi hatáskörébe tartoznak.

A magyar magánjog eddig még kodifikálást nem nyert, s így azok a jogszabályok, amelyek a fokozottabb jogi védelemre szoruló egyénekre vonatkoznak, csak szerte-szét szórva találhatók meg jogrendszerükben.

A kiegyezés után, amidőn a magyar törvények joghatályát visszaállították, a változott társadalmi és közgazdasági viszonyok következtében a jogéletben támad zavarok ideiglenes megoldásaként alkották meg az 1877. évi XX. t.c.-t, a gyámsági és gondnoksági ügyek rendezéséről.

Az 1877: XX. t.c. /: Gyt. :/ a régi magyar jog

érvényben levő szabályainak kiegészítéseként, az osztrák jog behatása következtében ingadozó birói gyakorlat és így a jogbiztosság elérése céljából alkottatott.

A Gyt. rendelkezései azonban sok tekintetben hézagosnak, rendszertelennek bizonyult és számos kiegészítő, pótló törvényt, rendeletet hoztak azóta; igyekeztek a visszásságokat rendszeres egésszé tömöríteni, tekintettel természetesen arra is, hogy az idő múlásával a gyámhatóságok hatásköre igen sok új feladattal bővült. Az új jogszabályok mind az anyagi, mind az alaki jog területéről valók.

A Gyt. módosítását és pótlását az 1885. VI. t. c.-ben találjuk meg.

Az 1874: XXIII. t.c. a nők teljeskorúságáról szól.

A házassági törvény /: 1894: XXXI. t.c. :/ fontos anyagi jogi újításokat tartalmaz, ugyanigy az 1894: XXXII. t.c., mely a gyermekek vallásáról intézkedik. Eljárási szabályokat hoz az 1894: XVI. t. c. /: öröklési eljárási t.c., :/ ennek a novel-

lája az 1927:IV.t.c., a Pp., a Ppé és a Te.137. §-a.

Szervezetet, eljárást és jogorvoslatot illetően fontos törvény a közigazgatás ujja rendezéséről szóló 1929:XXX.t.c. 46-58 §§-ai és 62. §-a, az 1923. XXXV.t.c. 13- §-a.

Az 1900-ik évforduló után ~~Europa~~ szerte nagy feltűnést és érdeklődést keltettek a gyermekvédelmi teendőkről szóló 1901: VIII. és XXI. t.c.-ek, sajnos, a nagyon szépen megindult ily irányu törvényalkotás félbeszakadt. Lényegesek az 1908: XXXVI.t.c. /Bn./ és az 1913: VII./Fb./ egyes rendelkezései.

A törvényeken kívül igen fontos anyagi jogi szabályokat tartalmaznak a felsőbbiróságok döntvényei és elvi határozatai, természetesen a gyámsági ügyet érintően. A m.kir. belügy-, igazságügy és a volt néplóléti és munkaügyi miniszterek rendeletei, elvi döntései.

Mint legfontosabb miniszteri rendeleteket a 128.000/1902, 57600/1903, 123.000/1902, 55.200/1913, 55300/1903 sz. B.M. rendeleteket említhetjük.

Kiskorúak örökbefogadási ügyeit a

3546/1887 és az 57348/1886, I.M. rendeletek szabályozzák.

Gyermekvédelmi ügyek tekintetében fontos 2000/1925. N.M.M. sz. rendelet.

Nem szabad figyelmen kívül hagyni azt a hatást sem a gyámsági ügyek intézésében, amelyet a magánjogi törvénykönyv tervezete a jogszolgáltató hatóságok gyakorlatára tett.

Mint már említettük, a Gyt. ideiglenes jellegűnek készült, a hazai viszonyok alakulása következtében azonban állandó jellegűvé lett.

Tekintve, hogy anyagi jogszabályok csak rendszertelenül, elvétve hukkannak elő és a körülmények változása következtében, ennek a változásnak megfelelő eljárási és rendszeri rendelkezések vannak a gyámsági jogi jogforrásaink közt, az életviszonyok fejlődésével folytonos ~~kiegészítés~~ kiegészítésre szorult, s ezekkel idők folyamán annyira megduzzadt, hogy már szakemberek részére is nehézséget okoz a jogforrások áttekintése és ismerete.

Az élet alakulására k megfelelően a MT. a külföldi jogokban már rég használt intézkedéseket felvessz, ezeknek a megvalósításában tör-

vényes rendelkezés hiányában azonban nem lehetséges.

Alábbiakban ismertetem azt a szervezetet, amely gyámsági ügyek terén a jogszolgáltatást ellátja és vázoljuk ezen szervezetnek eljárási szabályait, érintve végül a szükséges és tervbevett reformokat.

I. Rész.

A Z Á R V A S Z É K E K S Z E R V E Z E T E.

I. Az árvaszékek mai szervezetének kialakulása.

Már ősi időktől kezdve a család gondoskodott azokról az egyénekről, akik koruk, nemük, szellemi képesség hiánya miatt saját személyi és vagyoni ügyeik ellátására képtelenek voltak, abban az esetben, ha családfő nem volt, vagy ezen ügyek ellátására képtelen volt.

A társadalmi élet fejlődésével az állam egyre több beavatkozási jogot biztosított a magá számára ezekben az ügyekben. Az államhatalom érdeklődésének és beavatkozásának, felügyeletének eredménye aztán a mai gyámhatóság / árvaszék/ lett.

Különböző jogvidékeken természetesen más és más eredménye lett az állam beavatkozásának.

Latin jogvidékeken a gyámügyek elintézésében például a családi tanács játsza a főszerepet. Elnöke azonban egy bírói közeg, a határozatok pedig bírói úton megtámadhatók.

A germán jogvidéken a teendők ellátása az elsőfoku bíróságra van bízva. Ez a megoldás abból az elgondolásból fakadt, hogy családjogi ügyekben való jogszolgáltatás a bíróság hatáskörébe tartozik.

Célszerűségi szempontok mellett szólnak, hogy a gyámügyekben közigazgatási szerv szolgáltatson jogot, mert annyi közigazgatási természetű feladat tartozik a gyámhatóság hatáskörébe, hogy ezzel csak túlterhelnek feleslegesen a bíróságokat.

Ez a megfontolás és történelmi fejlődés hozta létre a magyar gyámhatóságok mai alakjának a kialakulását.

A magyar gyámhatóságok történeti fejlődése röviden a következő:

A Hármaskönyv rendelkezései szerint nemes árvákra nézve a vármegye, jobbágyok árváira néz-

ve a földesur, városokban pedig a városi tanács gyakorolta a gyámhatóságot.

Az államhatalom felügyelete kezdetben igen szűkkörű volt. A gyám rendelésén, hűtlen gyám felfüggesztésén, felelősségre vonásán túl nem terjedt.

Az 1723:CV és CXI.t.c.-ek már kötelességükké teszik a megyéknek és a városoknak, hogy az árvák nevelésére is gondot fordítsanak. Az 1715: LXVIII.t.c. kötelezte a gyámokat arra, hogy 3 évenként az általuk kezelt vagyonról számot adjanak a törvényhatóság kiküldöttei előtt. 1765 ez a felügyeleti kör tágabb lesz. Össze írják a gyámokat, évenként kell számot adni a vagyonról, félévenként személy, jelentéseket kell tenni.

1868 előtt a birói és közigazgatási hatóságok nálunk nem voltak elkülönítve egymástól, nem lehet azt mondani tehát, hogy tisztán közigazgatási hatóság intézte a gyámügyeket. A hangsúly azonban ezen volt és csak a gyám által az árváknak okozott kár elbirálása és ilyen ügyben való ítélkezés tartozott a rendes bíróságokra.

Később városokban az árvák nevelése, vagyonfelügyelete végett külön személy rendelte-

tett / " az árvák atyja" / és polgárokból alakított árvabizottság működött.

A nemes árvák ügyeit az a lispán elnöklete alatt a szolgabiróból, esküdtből, tisztii ügyészből alakított és időnkint tartott árvaszékeken intézték el.

A jobbályok árvái részére a község javaslatára a földesur rendelt árvaatyát.

Az ideiglenes törvénykezési szabályok általánandó árvaszékeket állították fel.

Átmenetileg 1868 a gyámügyek intézése a városi és megyei törvényszékekre volt bízva, de közigazgatási szerveknek továbbra is fontos szerepük jutott.

Az igazságszolgálatának a közigazgatástól való elválasztásáról szóló törvény /1869:IV/ és a törvényhatóságok rendezéséről szóló törvény a közigazgatási hatóságoknak juttatták a főszerepet és pedig helyi hatóságok révén.

További fejlődést az 1877 évi XX.t.c. hozta meg.

II. Az elsőfoku gyámhatóság mai alakja.

A Gyt. 176. §-a értelmében a gyámhatóságot a törvényhatóságok, megyei városok és kivételképen

olyan nagyközségek gyakorolják, amelyek erre elegendő szellemi és anygi képességgel bírnak és a közigazgatási bizottsági meghallgatásával a belügyminiszter erre engedélyt ad.

A gyámhatóság önálló hatóság. Közvetlenül érintkezik felsőbb és vele egyenrangú hatóságokkal. Külföldi hatóságokkal - viszonyosság hiányában - a belügyminiszter útján érintkezik. Az árvaszéknek saját pecsétje van, határozatait saját közgeivel hajtatja végre.

Minden árvaszéknek van egy elnöke, legalább két ülnöke, egy jegyzője és megfelelő számú segédszemélyzete.

A törvényhatósági árvaszék elnökének és ülnökeinek, valamint a megyei város legalább egy ülnökének jogvégezettnek, vagy jogtudományi, államtudományi tudori oklevéllel kell bírni.

Megyei város árvaszékének elnöke a polgármester. Helyettesét /egy ülnök/ előzetesen a közgyűlés határozza meg.

Az árvaszék személyzete az árvaszéki elnök közvetlen rendelkezése és felügyelete alatt áll. Egeébként a törvényhatósági és megyei városi személyzetre nézve fenálló törvények és

szabályok alkalmazandók reájuk is.

Törvényhatóságok és megyei városok ügyészei szintén tagjai az árvaszékeknek. Jogkörüket a Gyt. 179. §-a és az Á-Ü.Sz. 93, 95, 96 §§-ai szabályozzák.

A tiszti ügyész magánmeghatalmazás alapján természetesen a gyámhatóságok előtt senkit sem képviselhet. A perkölt ségekre nézve az Á.Ü.Sz. 92. §-a intézkedik. Perenkívüli ügyekben csak készkiadás, utiköltség és napidíj jár.

Az árvaszék segédszervei: a közgyám, iktató, kiadó, irattáros és nyilvántartó; szakközzegei a gyámpénztár és számvevőség alkalmazottai, valamint a hites szakértők. Az árvaszék végrehajtó közzegei megyékben a szolgabírák és községi előljáróságok, megyei városban az árvaszék küldött tagja, törvényhatósági városban a tanács kirendelt tagja, Budapesten a kerületi előljáróság.

A községek részben segédszervei, részben végrehajtó közzegei az árvaszékeknek.

A Gyt. értelmében /171 §/ a vármegyei árvaszék megbízása alapján gyámhatósági hatáskört is kaphatnak a községek. A hatáskör nagyságát a:

vármegyei árvaszék állapítja meg. Ezekben az esetekben a község a vármegyei árvaszék nevében és megbízásából jár el, jegyzőkönyvet vezet, melyeket negyedéveként a szolgabíró átvizsgál és észleleteit az árvaszékkal közli.

Minden község tartozik közgyámot tartani, mely állás tiszteletbeli. Ha a község képtelen közgyámot tartani, akkor a vármegye elrendeli, hogy több község együttesen tartson egy közgyámot.
/173. §./

A közgyám hatáskörébe tartozik a gyámoltak és gondnokoltak személyi és vagyoni viszonyait állandóan figyelemmel kíséreni és ellenőrizni. Tapasztalait jelenteni tartozik a községi elöljáróságnak és az illetékes árvaszéknek. Tartozik minden gyámoltat és gondnokoltat legalább fél évenként váratlanul felkeresni és életviszonyairól meggyőződni. Gyámot, gondnokot javasol, közvetít a gyám, gondnok, szülők és ~~xkx~~ rokonok között, helyettesíti a rokonokat.

A közgyám csak a gyámok felett gyakorol felügyeletet. Az apa és az anya mint t. és t. gyám működésefelett nem jogosult felügyeletet gyakorolni, azonban az észlelt mulasztásokat feljelent-

heti. Biróságok előtt nem képviselheti a gyámolatot vagy gondnokoltat.

Külföldi államok a közgyám állását állandó és rendes tisztségként szervezték meg, mert igen üdvös eredményeket értek el ezáltal, különösen gyermekvédelmi szempontból.

A Mt. a közgyám tisztét fentartja, de lehetővé teszi, hogy e tisztet a hatóság látja el. Emellett a közgyámra bíz olyan feladatokat, amelyeket ma a községi előljáróság lát el.

III. A felsőbbfoku gyámhatóságok.

A másodfoku gyámhatóságot a község által hozott gyámügyi véghatározatok tekintetében a törvényhatóság árvaszéke, a törvényhatóságok és megyei városok árva székeinek véghatározataira hézve pedig a közigazgatási bizottság gyámügyi küldöttsége gyakorolja.

A felebbezések tárgyalására /^{aj} közigazgatási bizottság egy küldöttséget bíz meg, amely áll főispán /^{fő} polgármester/ elnöklete alatt az árvaszéki elnökön ~~környezetvédelmi bizottság~~ és tiszti ügyészen kívül az alispánból, polgármesterből /elnökhelyettes/, a főjegyzőből /Budapesten

a polgármester és két alpolgármester/ és a köz-
igazgatási bizottságnak a törvényhatósági köz-
gyűlés által választott négy tagjából, akik kö-
zül kettőt /és egy póttagot/ a közigazgatási
bizottság közgyűlése választ, kettőt pedig /és
egy póttagot/ a főispán /főpolgármester/ nevez
ki.

Budapesten a négy választott és kinevezett
tag rendszerint ügyvéd, közjegyző / vagy nyugal-
mazott bíró/ szokott lenni. Előadó az árvaszéki
elnök, vagy az általa kijelölt ülnök. Az előadó
és a tiszti ügyész szavazattal nem bír. Az árva-
széki elnök még akkor sem, ha egy ülnök az elő-
adó.

Ahol csak két ülnök van, ott mindig az
elnök az előadó.

Érvényes határozatot az elnökön kívül
négy szavazattal bíró tag jelenléte mellett le-
het hozni.

A közigazgatási bizottságot fontos ellen-
őrzési és felügyeleti jogok illetik meg. Konk-
rét ügyet a közigazgatási bizottság nem tárgyal-
hat, mert ezt a hatáskörét az 1929:XXX.t.c. meg-
szüntette.

A plenum azonban a béliügyminiszterrel mint legfőbb gyámhatósággal közvetlenül érintkezik és az általános természetű rendeletek végrehajtását ellenőrzi.

A törvényhatóság területén levő árvaszékektől jelentést kíván havonként a közigazgatási bizottság az ügyek állásáról, számáról, gyámoltak, gondnokoltak számáról, a pénzkezelésről stb.

A közigazgatási bizottság eljár az árvaszéki személyzet fegyelmi ügyeiben, elintézi a törvényhatóság területén a megyei városok és a törvényhatósági árvaszék között felmerült illetékességi összeütközéseket.

A közigazgatási bizottság rendszeren a hónap első felében ül össze, a gyámügyi felelőviteli küldöttség rendszerint annak a keretén belül. De összehívhatnak rendkívüli üléseket, különösen Budapesten.

Meg kell említeni mint másodfokú felügyeleti hatóságot a törvényhatósági bizottság közgyűlését. Ez választja az árvaszékek tisztikarát és alkotja azokat a szabályrendeleteket, melyek a gyámhatóság eljárását szabályozzák.

A törvényhatósági bizottság közgyűlése választja a közigazgatási bizottság tagjait, akikből a gyámügyi felelőviteli küldöttség alakul. A közgyűlés szervezi az új árvaszéki állásokat.

Az árvaszéki elnök évenként egyszer jelentést adni tartozik a törvényhatóság közgyűlésének az árvaszék ügymenetéről.

A községek által gyámhatósági ügyekben hozott határozatokat harmadfokon a törvényhatósági közigazgatási bizottság gyámügyi küldöttsége gyakorolja.

A megyei városok és törvényhatósági árvaszékek határozatai elleni felelőzéseket harmadfokon a belügyminiszter intézi el.

A belügyminiszter mint legfőbb gyámhatóság az egész magyar gyámügyi igazgatás felett a legfelsőbb felügyeletet és ellenőrzést gyakorolja. A belügyminiszteriumban külön gyámügyi osztály van.

A belügyminiszternek bizonyos jogalkotó szerepe van gyámügyekben, részben rendeletek alkotásával, részben pedig elvi jelentőségű döntések hozatalával. Ez a jogalkotás azonban

nem olyan intenzív, mint a bíróságoknál.

Felügyeleti hatásköréből kifolyólag a belügyminiszter az alsóbb gyámhatóságok elleni panaszokat megvizsgálja, az egész ügymenetet ellenőrzi, főleg azon jelentések alapján, amiket az árvaszékekhez nyújtanak be félévente.

A belügyminiszter közvetlenül intézi a kiskorúak és gondnokoltak hadisegélyezését.

Számos konkrét ügy elintézését is a belügyminiszterre bizza a törvény. Ilyen többek között: illetékességi kérdés eldöntése, gyámhatósági határozat külföldön való végrehajtása, árvaszék ügyrendjének megállapítása.

Mint kivételes gyámhatósági szervről kell említeni, a családi tanácsról. Ezt az intézményt a német jogból vettük át, de alkalmazást alig nyer. A Mt. ezt az intézményt teljesen el is ejti.

IV. Gyámhatósági tagok és a gyámhatóságok vagyoni felelősége.

Még a római jogból származik az a kártérítési kötelezettség is, mely a gyámhatóságot terheli, ha a kiskorú felett gyakorlott felügyelo-

ti jogkörét elhanyagolja.

A Gvt. az önjoguvá vált személynek vagy jogutódjának kétkeresetet ad; az egyik a volt gyám, vagy gondnok ellem indokható, a másik a gyámhatósági tagok, illetve azokat alkalmazó hatóság ellen emelhető a gyámság, vagy gondnokság tartama alatt okozott károk megtérítése iránt.

Gyt. 137. §-a szerint az önjoguvá vált egyén, vagy jogutóda a végelszámolásból kifolyóan a feleket bírói utra utasító gyámhatósági határozat kézbesítésétől számított egy éven belül tartozik a keresetet beadni a gyám vagy gondnok ellen. Ezen per jogerős ítéletétől számított 1 éven belül pedig a gyámhatósági tagok elleni kártérítési keresetet kell megindítani, különben elévül.

Ha azonban büncselekmény forog fenn, ennek és kapcsolatosan a kártérítési igénynek elévülését a Btk. 125. és 166. §§-ai állapítják meg.

Nem szükséges a kártérítési igény el az egyén önjoguságáig várni, mert a törvényes képviselő még a kiskorúság ideje alatt felléphet az előző gyám, vagy gondnok, esetleg a gyámhatósági tagok ellen az okozott károk megtérítése végett.

A gyámhatóság felelősségének mértékéről nem szól a Gyt. Csak azon kár megtérítésére kötelezhető a gyámhatóság, amely kár bekövetkezésére okozati összefüggésbe hozható a törvény által megszabott kötelességeinek elmulasztásával.

A gyámhatósági tagok felelőssége nem terjed túl a köztisztviselők felelősségén.

A gyámhatóságix tisztviselők felelőssége más tisztviselőénél annyiban súlyosabb, hogy ilyenkor is fenforog, amikor a kiskorú vagy gondnokolt törvényes képviselője a sérelmes intézkedés ellen jogorvoslattal nem is élt.

A gyámhatóság által okozott kárért első sorban azok felelősek, akik a sérelmes határozathozatalban résztvettek, másodsorban, ha a károsult kielégítést nyem nyerne az elmarasztalt tisztviselő vagyontalansága miatt, vagy nem lehet kideríteni, hogy kik szavaztak a sérelmes határozat mellett, - az a köztestület felelős, amelynek nevében a gyámhatóságot gyakorolták.

A kártérítésre köteles gyámhatósági tagok felelőssége az örökség erejéig áll fenn.

A kártérítési felelősséget nem szünteti meg a fegyelmi eljárásban a felmentés, és viszont.

nem szükséges a kártérítési felelősség érvényesítéséhez az, hogy a fegyelmi eljárásban marasztalva legyen a tisztviselő.

A 7740/1923. M.E. számú rendelet értelmében a súlyos hibáért, vagy jogsértésért a véleményező ügyész is felelős másodsorban.

Ha az önjogúvá vált gyámolt a gyámi számadás érintetlenül hagyása mellett a volt gyámtól annak a vagyonnak a kiadatását kéti, ami az utóbbinak a kezén maradt, úgy a rendes elévülési időt kell számítani.

Van olyan felsőbirósági döntés, amely kimondja, azt, hogyha gyámhatóság a számadási felmentést célzó nyilatkozatra való felhívás kibocsátását elmulasztja, a kártérítés a rendes 32 évi elévülési időn belül érvényesíthető.

A gyámhatóság tagok súlyos felelősségén némileg enyhít a Kuria azon gyakorlata, mely kimondja, hogy kártérítési alapul nem szolgál az az eset, amikor a törvény homályos volta miatt helytelen magyarázatot vont le a tisztviselő, kivéve, ha a határozat világos és nyílt rendelkezésbe nem ütközik.

Menekül az alsófoku gyámhatóság a kár-

térítési kötelezettség alól - a mennyiben intézkedésével még elháríthatatlan kárt nem okozott ha eljárását felsőbb hatóság szabályszerű jogorvoslat útján jóváhagyta.

A Kuria új gyakorlata szerint a gyámhatóságot csak a törvényhatóság első tisztviselője képviselheti.

A közigazgatási bizottság gyámügyi küldöttségének azon tagja, akik állami, vagy törvényhatósági tisztviselők, ugyanazon kártérítési felelősséggel tartoznak, mint az árvaszék tagjai. Ellenben a közgyűlés által választott tagokat ilyen felelősség nem terheli, mivel az 1876:VI.t.c. 80. §-a, amely a felelősségüket megállapítja, nem sorolja fel azt az esetet, amidőn mint gyámhatósági küldöttség tagjai járnak el.

Ilyenkor a tisztviselő tagok és az ügyész viseli a felelőséget, ami természetesen nem a jogbiztonságban vetett bizalom növelésére szolgál.

A Mt. a gyámhatósági tagok felelősségéről külön nem szól. Egy tekintet alá veszi a többi köztisztviselőkkel.

Eszerint az a közhivatalnok, aki hivatali kötelességének vétkes megsértéséből másnak kárt okoz, tartozik a kárt megtéríteni, kivéve, ha a károsult a kárt jogorvoslattal elhárithatta volna s ezt vétkesen elmulasztotta.

Ha célszerűségi szempontok szerint kellett eljárni a tisztviselőnek és kárt okozott, kártérítéssel csak akkor tartozik, ha szándékosság, vagy súlyos gondatlanság terheli.

A kárigény elévülése a tiltott cselekményekből eredő követelések tekintetében 3 év.

Mt. nem rendelkezik arra az esetre nézve, ha a kárttevő tisztviselőn az igény behajtható nem volna.

Ujabbán sűrűn fordulnak elő kártérítési perek teljeseen akaptalanul. Legtöbbször anyagi eredmények elérése céljából. A jelenség okát nagyrészt a gazdasági viszonyok nagyfokú romlása okozta. Vannak azonban sűrűn olyan esetek is, amelyekben kockázat nélkül a közhatóságokon akarnak nyerni egyesek. Ezek ellen az akaptalan perek ellen úgy kellene védekezni, hogy a kártérítési perek megindításához büntető bíróság jogerős ítéletét, vagy fegyelmi jogerős marasztaló határozatot kellene megkivánni.

II. RÉSZ.

ELJÁRÁS AZ ÁRVASZÉKEK ELŐTT.

I. Az árvaszék hatásköre.

A Gyt. igen hiányosan adja az árvaszéki eljárás szabályait, úgy hogy idők folyamán egész csomó új törvényben találunk idevonatkozó rendelkezéseket.

Alábbiakban rövidre fogva felsoroljuk azokat az ügyeket, amelyeknek elintézése az árvaszék hatáskörébe tartozik:

1. Nagykorúsítás. /Gyt. 4. §-a/
2. Kiskorúság meghosszabbítása. /Gyt. 9. §/
3. Kiskorú elhelyezése, tartása. /H.T. 96-97. §§./
4. / Elvált szülőknek a gyermekekkel való érintkezése. / H.T. 103. §./
5. Kiskorú. elmebeteg, siketnéma házasságához hozzájárulás. / H.T. 8, 9, 10, 15, 16, 112. §§. /
6. A H.T. 8. §-a ellenére kötött házasság megtámadása.

7. A 7-18 évesek vallásváltóztatása.

8. A gyermek vallásának meghatározása. /1895: XLIII.t.c.27. §-a./

9. A törvényes képviselő részéről a kiskoru személyére, vagy vagyonára vonatkozóan tett jelentős intézkedések jóváhagyása. /Gyt.20.§./

10. Atyai hatalom megszüntetése, felfüggesztése. /Gyt.26. §.

11. Szülők, nagyszülők haszonélvezetének korlátozása a kiskorúak érdekében. /Gyt. 22,23 §./

12. Gondnokság alá helyezés. /gyt. 28. §/.

13. Gyám, gondnok rendelés /Gyt. 49 stb. §//

14. Gyám, gondnok elmozdítása, felfüggesztése /Gyt. 124. §./

15. Gyám, gondnok intézkedéseinek jóváhagyása. /Gyt. 91. §./

16. Gyám megszámloltatása stb. /Gyt. 121.§.//

17. 15 éven aluli kiskoru anyagi elhagyottságának kimondása. /1901:VIII.t.c. 7. §./

18. Gyermekekmenhely köteléké~~h~~ől való kiadatás és még egy csomó konkrét eset.

A rendes hatáskörön kívül a házassági per - bíróságnak kiegészítő hatásköre van és pedig abban az esetben, ha a gyámhatóság még nem határozott a törvényes kiskorúakra nézve, akkor ideiglenesen

határoz a házassági perbiróság. Másik esetben akkor van kiegészítő hatásköre a házassági perbiróságnak, amikor szükségét látja a kiskorúak tartására és elhelyezésére nézve határozni, bár a gyámhatóság már határozott. Ez az intézkedés elmentéses lehet a gyámhatósági intézkedéssel.

Az 1929:XXX.t.c. 62. §-a értelmében az eljárást a hatáskör megvizsgálásával kell kezdeni és hiányát az eljárás egész folyamán hivatalból kell megállapítani. Ha valamely felsőbb hatóság az ügyet jogerősen valamely alsóbb hatóság hatáskörébe utalta, ezt sem a felek, sem a hatóság nem teheti többé vitássá.

-----II. Illetékesség.-----

A Gyt. 198. §-a a gyámhatósági illetékesség alapjául a községi illetőséget fogadja el, amely elavult rendelkezés még az 1868:LIV. t.c. hasonló értelmű rendelkezéséből származott át. A modern jogfejlődés már mindenütt félretette ezt a jogszabályt és az illetékességet az anyagi jog rendelkezéseivel összhangban a lakóhely szerint szabályozza.

Számos hátrány van ennek az elavult jogszabálynak. Egy kirivó eset az, mely a 6000/1931.M.F.

sz. rendelet következtében állott elő. E rendelet szerint a szegénységélyezés terén a községi illetőségi kérdés eldöntése mellőzve van és ez a község tartozik eljárni, amelynek területén a segélyezés szükségem felmerült. Viszont a gondnokság alá helyezést csak az illetőségi hely szerint illetékes gyámhatóság folytathatja le. Így két különböző hatóság illetékességi körébe tartozhatik egy ügy elintézése.

Az általános illetékességi szabály alól kivételek is vannak:

1./ A gyámhatósági illetékesség átruházható arra az árvaszékre, amelynek területén a gyámoltak, gondnokoltak állandóan laknak; ez az áthelyezés azonban csak a felek kérelmére történhetik meg.

2./ Az az árvaszék, amelynek területén a gyámolt vagy gondnokolt személy vagyonának legnagyobb része van, hivatalból kérheti a gyámhatóságnak az illetékes árvaszékről reá való átruházását a törvényes képviselő akarata ellenére is.

3./ Bár a törvény nem szól róla, a gyámhatósági illetékesség átruházásának helye lehet az árvaszék tagjainak érdekeltége okából, amikor is az átruházásra a belügyminiszter lesz jo

gosult.

Köteles az árva sték még illetéktelensége esetén is a halaszthatatlan ügyeket elintézni és az intézkedéseket megtenni, míg az illetékes gyámhatóság ezt átveheti, azokra a személyekre nézve, akik az ügy elintézésének felmerültekor a területén tartózkodnak.

Különös illetékeségi jogszabály van továbbá az Öe. 71. §-ában, amely azt mondja ki, hogyamennyiben a hagyatéki eljárás során a hagyatéknál érdekelt kiskorú vagy gondnokolt illetékes gyámhatóságát megállapítani nem lehet, vagy illetékes gyámhatósága az országon kívül van, az az árvaszék illetékes a hagyatéki eljárás során létrejött egyezség és egyéb megállapodások gyámhatósági jóváhagyására, amelynek területén a hagyatéki bíróság illetékeségének megállapításánál alapul vett község van. / 21198/1899. és 128758/1899 B.M. sz. rend. /

Ez a rendelkezés nem ideiglenes és nem átmeneti.

Távollevők ügyeiben való eljárásra a Gyt. 32.§-a értelmében az az árvaszék illetékes, amelynek területén a távollevő utolsó lakhelye volt.

Kivételes illetékességet állapít meg az elhagyottá nyilvánításnál a 2000/1925. N.M.M.sz. rendelet, amely szerint ily ügyekben a tartózkodási hely árvaszéke illetékes.

Illetékességi összeütközések esetén a Gyt. 203.§-a szerint, az egy törvényhatóságok területére tartozó árvaszékek között a törvényhatóság közigazgatási bizottsága, más árvaszékek közti összeütközés esetén a belügyminiszter hivatott dönteni.

A bíróság és a gyámhatóságok hatásköri összeütközése esetében külön bíróság jár el és hoz döntést.

Az 1929.XXX.t.c. 62. §-a az illetékesség vizsgálataát is előírja, azonban illetékesség hiánya miatt az érdekelt fél csak első írásbeli beadványban, vagy az első szóbeli tárgyaláson tehet észrevételt, ha azonban az eljáró hatóság illetékességét nem kívánja felülvizsgálni, ez ellen a felek nem tehetnek semmit és csak a véghatározat elleni felebbezésben lehet jogorvoslattal élni.

III. Az árvaszékek szervezete
és működése.

A Gyt- értelmében a gyámhatóság társas ható-

ság, amely érdemleges határozatait ülésben testületileg hozza meg. /Gyt. 186. §./ Az Á.Ü.Bz. /104. és köv. §§./ szerint az ülések kétfélék voltak, u.m.: teljes ülés és tanácsülés. Konkrét ügyekben a véghatározatait az árva szék tanácsülésben hozta meg. A teljes ülések elé csak elvi jelentőségű ügyek tartoztak.

Ezt a rendelkezést az 1923: XXXV.t.c. 13. §-a hatálytalannította és elrendelte, hogy minden kérdésben az előadó ülnök a saját felelősségére intézkedik vagy határoz. Az intézkedését első-sorban az ülnök felelős, a súlyos hibáért vagy jogsértésért a véleményező ügyész és a felülvizsgáló árvaszéki elnök másodsorban felel.

A törvény felhatalmazása alapján kiadott 7740/1923. M.E. sz. rendelet a gyámügyi eljárás módosításáról aztán szabályozta az elsőfoku gyámhatóság belső szervezetét.

Ezek szerint az előadó ülnök saját felelősségére, de az árvaszéki elnök felülvizsgálata mellett intézkedik, vagy határoz. Az érdemleges határozatok, intézkedéseket az előadó ülnök írja alá.

A tiszti ügyész jogai és kötelességei továbbra is teljes terjedelmében megmaradnak.

Az érdemleges határozatokat az ülnök be-

mutatni tartozik az árvaszéki elnök~~nél~~, aki fontosabb esetben az előszóvaji referálást kívánhatja meg. Ha pedig az ülnök határozata eltér az ügyész véleményétől, azko az ülnök tartozik erre felhívni az elnök figyelmét.

Az ülnök nem köteles az elnök észrevételeit követni és az elintézést változatlanul továbbíthatja. Ilyen esetben azonban, ha az elnök a változást határozottan kívánja, ezt fel kell jelezni az ügyintok^{ok} és hivatalból kell a másodfokú hatósághoz felterjeszteni.

A hivatalból történt felterjesztés a felek által használt felebbezéssel egyenlő hatályu; az ilyen ügyek másodfokú elbör-lésánál az elnök előadóként szintén eljárhat.

Az 1923:XXXV.t.c. 13.§-ának rendelkezései csak az egyes konkrét ügyek elintézésének módját szabályozzák. Az árvaszék mint testületi hatóság azonban továbbra is fennmarad és intézi a gyámügyi közigazgatást általában érintő kérdéseket, azután az árvaszék tagjai eljárásának a megvitatása és a magatartásának az eldöntése az árvaszéki teljes ülés feladatkörébe tartozik. Ezek az ügyek főleg az Á.Ü.Sz. 107. §-ában vannak felsorolva.

IV. A gyámhatóság tagjainak érdekelttsége
és kizárása.

Az Á.Ü. Sz. 67. §-a értelmében a Pp-nek a birói személyek érdekelttségére /kizárására / vonatkozó rendelkezése, mind az elnökre, mint az előadókra és ügyészekre vonatkozik.

A kizárási okok részint hivatalból észlelendők, részint a felek kifogása folytán észlelhetők, ha t.i. olyan okok forognak fenn, amelyek az ügyre való tekintettel az előadó elfogulatlansága iránt alapos kétséget támasztanak.

A kizárási kérelmet ahhoz a hatósághoz kell beadni, amelynél a kifogásolt előadó működik.

A kizárási kérelemnek helyt adó határozat ellen jogorvoslatnak helye nincs, azbeletasító határozat ellen felfolyamodásnak van helye.

A kifogásolt előadó a kizárási kérelem elintézéséig csak a halaszthatatlan intézkedéseket teheti meg.

Ha az árvaszék elnöke, vagy annyi tagja ellen van érdekelttségi kifogás téve, hogy az árvaszék nem képes határozni, akkor az érdekeltek, vagy az árvaszéki elnök kérelmére más árvaszék jelölhe-

tő ki.

V. A felek, rokonok és meghatalmazot-
tak a gyámhatósági eljárásban.

A Pp-nek azokhoz a szigorú formáihoz, amelyek a polgári perben a perbeli jogképességet és perbeli cselekvőképességet szabályozzák, a gyámhatósági eljárás nincs kötve. Ez természetes is, mert a gyámhatóság eljárása mindig a hatósága alá tartozók érdekei és jogai megvédése céljából történik, amely okból figyelembe veendő mindazok közreműködése, akik a gyámoltak és gondnokoltak személyi és vagyoni ügyeibe a törvény szerint befolyni jogosultak.

Az árvaszék tehát eljárásában figyelembe tartozik venni ezeknek a beleszólásra jogosultaknak az észrevételeit. A szülők, nagyszülők és rokonok észrevételeit az árvaszék csak abban az esetben hagyhatja figyelmen kívül, ha azok alapos oknál fogva a kiskorúaknak érdekeire nézve előnyösnek nem mondhatók.

A Gyt.-ből és annak szóhasználatából nem lehet határozottan kivenni, hogy "fél" és "érdekelte" alatt kit ért. A Gyt. szelleméből és a do-

log természetéből kifolyólag következik, hogy fél, illetve érdekelt alatt elsősorban a kiskorúak és gondnokoltak törvényes képviselőit kell érteni, aki a gyámhatósági eljárásban is elsősorban hivatottak a jogcselekmények és jognyilatkozatok megtételére.

Másodsorban ily eljárásra jogosultnak kell tekintenünk azokat a személyeket, akiket a törvény kifejezetten feljogosít arra, hogy a gyámhatósági felügyelet alá tartozó egyének személyi és vagyoni ügyeiben meghallgattassanak és közreműködjenek. Ezek az anya, ha nevezett gyám van; a szülők, a nagyszülők és a felmenő valamint oldalági rokonok negyediziglen.

Jogosultnak kell tekintenünk a gyámhatósági eljárásban való részvételre a 14 éves kiskorut is, valamint a gondnokoltak bizonyos csoportját, így a tékozlókat, a gyengeelméjüket, amennyiben az elmebaj, illetve elmebetegség őket értelmüktől és akaratelhatározási képességüktől teljesen meg nem fosztotta, akiknek véleménye a gyakorlat igazolása szerint igen gyakran érdemel figyelmet.

A Hármas könyv I. M. c./ pontja értelmében

már 12 éves korában meghallgatható a kiskoru, illetve ügyvéd et vallhat magának. A mai gyakorlatban, mint már fentebb jeleztük is, csak 14 éves kiskorut hallgatnak meg a fontosabb kérdésekben. Kivétel a vallásváltoztatás esete.

eljárásban
A gyámhatósági részvételre jogosultak lehetnek idegen személyek is, nevezetesen azok, akik a kiskorúval, gondnoklaltal szerződtek, vagy vele jogviszonyba kerültek, továbbá azok is, akiket az árvaszék valamely ügy felderítése végett meghallgatni kíván.

Az Á.Ü.Sz, 65. §-a azt is kimondja, hogy az árvaszékhez érkezett névtelen beadványban foglalt valószínű adatok hivatalból való megvizsgálása is elrendelhető.

A rokonok közreműködése kétirányú. Egyik esetben a gyámhatóság köteles meghallgatni őket, másik esetben a gyám, illetve gondnok tartozik őket megkérdezni.

A gyámhatóság kérdezi meg a rokonokat:

a/ ha a kiskoru nagykorúsításáról van szó /Gyt. 4.§./

b./ ha a gyám, vagy gondnok személyéről, választásáról, elmozdításáról stv. van szó,

c./ha a kiskoru más vallásra kíván áttérni.

A gyám és gondnok köteles viszont a rokonokat meghallgatni, ha

1./ a tartás, kiképzés, valamint az ezekre fordítandó költségekről van szó,

2./ a kiskoru személyi és vagyoni ügyeinek rendezése tekintetében készítendő tervekről,

3./ a gyámolt ingóságainak értékesítése kérdésében,

4./ a földbirtok szabad kézből való haszonbérbeadása, illetve házi kezelésbe vétele esetén.

I./ Mindazokban az esetekben, amelyekben a gyám csak a gyámhatóság jóváhagyásával cselekedhetik.

A fentiekén kívül még több helyen rendelkezik a törvény a rokonok meghallgatásáról; így a kiskoru pályaválasztásánál, a gyámi számadások megvizsgálásánál stb.

A rokonok közreműködésre nem kötelesek, azonban a gyámhatóság őket fontos okból megjelölésre kötelezheti, pénzbírsággal, sőt kényszereszközökkel is.

A közreműködésre jogosult rokonokat jogorvoslat használatára is jogosultnak kell tekinteni. Nagyobb számú rokonok a közreműködés cél-

jából legfeljebb négytagját választanak és kijelölik azt, akivel a gyám vagy a gondnok érintkezik.

A rokonoknak közreműködésükért sem költségmegtérítés, sem jutalom nem jár.

A Mt. a rokonoknak csupán arra ad jogot, hogy meghallgatásukat kérhessék, erre is csak a legközelebbi hozzátartozók jogosultak, abban az esetben azonban, ha gyámság, gondnokság viselésére nem alkalmasak és nem jogosultak, már meghallgatásukat sem kérhetik. A gyámhatóság Mt. szerint nincs kötve a rokonok kérelméhez. Köteles azonban meghallgatni őket gyámrendelésnél. Ha szükséges, a gyámhatóság hivatalból is meghallgathatja a rokonokat.

A 14-ik életévet betöltött kiskorut meg kell hallgatni, azonban véleménye nem bír döntő súllyal. A meghallgatás kötelezettsége elsősorban a gyámot terheli, de a gyakorlatban a gyámhatóság is megteszi ezt.

Az atyai hatalom ~~alatt~~ ^{alatt} álló kiskorúakra a fenti jogszabályok nem állanak. Mindazonáltal vannak olyan kérdések, amelyek eldöntésénél az atyai hatalom alatt álló kiskorú meghallgatását a gyámhatóság nem mellőzheti.

Hogy melyek azok a személyi és vagyoni fontosabb ügyek, melyekre nézve a kiskorut meg kell

hallgatni, az a gyámhatóság belátástól függ. Irányadó erre nézve a kiskorú érdeke.

Mt. nem tesz kötelezővé a kiskorú meghallgatását, hanem csak a lehetőséghez képest rendeli ezt el, és csak a 16. év után. Felsorol egy pár ügyet, amelynél a kiskorú meghallgattandó, ez a felsorolás azonban nem kimerítő.

A jogorvoslatok igénybevétele szempontjából az 1929:XXX.t.c. 47. §-a szerint érdekelt mindenki, akinek jogát vagy érdekét sérti egy határozat. Az ilyen kívülálló személynek ugyancsak megvan az igénye a jogorvoslatra. Belügyminiszternek is / mint legfőbb gyámhatóságnak/ ez a gyakorlata. Ezzel a gyakorlattal azonban nem áll összhangban a 21766/1903 I.M. sz. rendelet, mely szerint, midőn az árvaszék a létrejött hagyatéki osztályt módosítás nélkül jóváhagyja, a határozatnak a nagyköru örökösök részére való kézbesítését és a jogerő bevarását mellőzve és határozatát hajtsa végre.

Az árvaszék előtti eljárásban, ha a fél személyesen nem kíván megjelenni, meghatalmazott ügyvéddel képviseltetheti magát. Ez azonban nem kötelező. Közjegyző csak beadványok készítésére

VI. A szegénységi jog az árvaszék előtti
eljárásban.

A szegénységi jog elnyerésének a gyámhatósági eljárásban az a jelentősége van, hogy a szegénységi bizonyítvánnyal rendelkező fél fel van mentve a beadványi bélyegek fizetése alól. Ez a jog ugy a felebbviteli ,mint a végrehajtási eljárásra kiterjed.

Ezenkívül a gyámhatóságnak joga van ahhoz is, hogy a gyámság vagy gondnokság alatt állók részére a perbiróságok előtt a szegénységi jog elnyerése végett szükséges és erről szóló bizonyítványt , hogy a kiskorunak, illetve gondnokoltnak vagyona és jövedelme nincs és így a perköltségeket fedezni nem tudjam - kiállítsa. /Pp. 115. §/. Az idevontkozólag követendő eljárást a 72500/1914. I.M.sz. rendelet szabályozza.

VII. Beadványok a gyámhatósághoz
és azok illetéke.

A gyámhatóságoknál a beadványokat rendszertint egy példányban szokás beadni. A beadványok tartalmát és alakját a törvény nem szabályozza.

A gyámhatóság szóbeli kérelmet is elfogad.

Ennek jegyzőkönyvi felvételéről az árvaszéki elnök gondoskodik. Budapesten például állandó soros szolgálat van a jegyzőkönyvek felvételére. A jegyzőkönyvet a kérelmező és a jegyzőkönyvfeltevő írják alá.

A gyámhatósághoz benyújtott iratok illetékezésére nézve a következő szabályok állanak fenn:

A törvényes képviselőnek, gyámnak, gondnoknak minden olyan beadványa, mely az árvaszék ügykörébe tartozik és amelyet az árvaszék saját hatáskörében el is intéz, bélyegmentesek.

A pénzügyminiszter eleinte csak a gyámok és gondnokok beadványait engedte illetékmenteseknek. Később az atyai hatalmat gyakorló törvényes képviselőkre is kiterjesztette ezeket a szabályokat.

Illetékmentesek az oly beadványok, melyek az atya, gyám vagy gondnok kötelességellenes magatartása miatt adattak be.

Mentességet élveznek az oly gyámoltak és gondnokoltak, akiknek nincs semmiféle vagyonuk és rokonaik is szegények.

Illetékmentesek azok a beadványok, amelyek mellé szegénységi bizonyítványt csatolnak.

Bélyegköteles a nagykorúsítás iránti folyamodvány.

Az egyes illetékek nagyságát legutóbb az 5100/1931. M.E. sz. Kendelet állapította meg.

VIII. Az ügyek előkészítése, a felek meghívása, tárgyalás, a gyámhatóság birságolási, fegyelmi hatalma, bizonyítás.

Az árvaszék elnöke által az egyes ülnökök részére kisignált darabokat sürgős esetben 48 óra, egyébként 8 nap alatt tartozik elintézni. Nagyobb ügyeket 15 nap alatt. Minden esetben elintézés után hozzájárulás végett az elnökhöz kell bemutatni.

Az ülnök gondos áttanulmányozás után határozathozatalra készíti elő az ügydarabot. Beszerez minden iratot, okmányt, szakértői, ügyészi véleményt, tárgyaláson a feleket, tanukat meghallgat és ezeknek alapján meghozza a határozatot, majd az elnöknek bemutatja.

Az előkészítő rendelkezések jórészt rövid uti levelezés útján történik. Sérülés intézkedés esetén csak a véghatározat ellen lehet jogorvoslattal élni.

Az ülnök véleményét az elnök nem korlátozhatja és a feldolgozásra nézve előzetesen utasítást nem adhat.

A tényállás valóságának felderítése végett a gyámhatóság hivatalból is intézkedhetik.

A gyámhatóság a feleket személyes megjelenés terhével megidézheti.

Ha a fél nem jelenik meg és nem is képviselteti magát, valamint elmaradását nem igazolja, a gyámhatóság pénzbírássággal sújthatja az illetőt. Feleket még kényszer alkalmazásuk is előállíthat. Idegen személyeket, tanukat, szakértőket még bírság kilátásba helyezése mellett sem idézhet a gyámhatóság.

A tárgyalást a gyámhatóság kirendelt közege vezeti, rendszerint az ülnök.

A felek nyilatkozataik pontos felvételét követelhetik és tartoznak a tárgyalást vezető ülnök kérdéseire felelni.

Az árvaszék tárgyalásainak nyilvánosságára nézve nincs törvényes ~~xxxxx~~ rendelkezés, mint a bírósági tárgyalásokra nézve. Ezek a szabályok azonban analogice alkalmazhatók.

Mindazonáltal alapos ok fenforgása ese-

tén a közönség kizárható a tárgyalásról.

Arra az esetre nézve, törvényes rendelkezés nincs, hogyha az árvaszéki tárgyaláson megjelent fél, nyilatkozni nem hajlandó. Van nézet, mely szerint, ki kell kényyzeríteni a nyilatkozatot.

A Pp-ben megjelölt bizonyítási eszközöket az árvaszéki eljárás is ismeri, azonban a gyámhatósági közeg a felet meg nem esketheti.

A tanukkal való bizonyítás esetén a gyámhatóságok a Pp. rendelkezéseit megfelelően alkalmazták.

Az árvaszék valamely tagjának kiküldetése helyszini szemle céljából csak akkor történhetik meg, ha ezt a felek maguk kérik, ha a költségeket vállalják és előre letétbe helyezik. A kiküldetéshez az elnök előzetes hozzájárulása szükséges.

Szakértők alkalmazásáról a Gyt. 270-271. §-ai kifejezetten is szólnak. Díjazását a szakértő a felektől követelhezik. A díjak nagyságát a gyámhatóság állapítja meg és a megállapítást tartalmazó véghatározatokat végre is hajtják.

A gyámhatóság a felek irányában fegyelmi hatalmát rendreutasítás és bírságotlással gyakorolja. Mindkét rendbüntetés alkalmazható a tárgyaláson megjelent fél és ügyvédje ellen, ha ma-

gát illetlenül, vagy sértően viselkedik.

Súlyosabb sítés esetén fenytő utnak ~~ha~~ van helye.

A birságpénzek kezeléséről és hovatartozásáról a törvényhatósági szabályrendeletben intézkedik; az ügyvédektől behajtott birságpénz az ügyvédi kamarához teendő át.

IX. A gyámhatósági határozatok és azok közlése. Ügyiratbetekintés.

Az 1929:XXX.tc. és ennek életbeléptetésé~~s~~ rendelete /41/1930.B.M./ a gyámhatósági határozatok három fajtáját különböztetimed. 1./Közbeeső határozat, 2/ véghatározat, 3./ végzés.

Közbeeső határozata~~z~~ a határozat, amely a véghatározat kiadása előtt, ennek mintegy előkészítéseként jön létre.

Véghatározat az ügy érdemében dönt, vagy az ügydöntés mellőzését állapítja meg.

Véghzés az olyan határozat, amely az elkésett, vagy meg nem engedett jogorvoslatot visszautasítja.

Az érdemleges határozatok indokolandók.

Jogorvoslatnak minő a rendelkező rész, minő az indoklás ellen helye van.

A határozatban tartozik a gyámhatóság megjelölni azt, hogy milyen jogorvoslatnak van helye. A jogorvoslat téves megjelölése a fél kárás esik, de igazolásul felhasználhatja.

Az árvaszéki gyakorlatban a sablónos intézkedésekhez blankettát gyártanak, amelynek szöveg az árvaszék teljes ülése állapítja meg. / Á. Ü. Sz. 107 §./

Fontos szerepe van a gyámhatósági eljárásban az egyezségnek. Az ilyen egyezséget a gyámhatóság végrehajthatósági joggal felruházza, amikor is az egyezség véghatározat jellegével bír.

A gyámhatósági határozat akkor válik határozattá, amikor a gyámhatóság azt a féllel közli. A közlés módja kihirdetés és kézbesítés.

A kézbesítés a rendes eljárás, amikor is postán vagy kézbesítő közeg útján juttatják el a határozatot az érdekelt felekhez.

Az Á. Ü. Sz. 180. §-a értelmében az iratok megtekintéséhez vagy lemásolására olyanoknak, kik az ügyben nem érdekeltek, engedély nem adható.

A törvényes képviselőnek, beavatkozásra jogosult rokonoknak, meghatalmazott ügyvédnek az iratokat az árvaszéki elnök által megjelölt időben oly ügyekre nézve, melyek irattárban vannak,

az elnök tartozik megengedni az ügyiratba való betekintést és lemásolást.

A betekintés csak árvaszéki iratokra vonatkozik és nem áll más hatóságok ügyirataira nézve is.

A fél megbízásából és elnöki engedély alapján végzett iratmásolásért bizonyos díjak szedhetők.

Az irattárnok a felek kérelmére a ~~íratt~~ saját neve alatt bizonyítványt adhat arról, hogy valamely ügyirat az irattárban van-e, illetve kivétetett-e onnan ?

A kiadó felvilágosítást adhat arról, hogy valamely ügy el van-e intézve és a kiadvány elküldetett-e a feleknek, s mikor, de az elintézés tartalmát nem közölheti.

Az iktató csak a darab érkeztenek idejét, iktató számát és ez előadó nevét adhatja meg. Az iratokba való betekintést nem adhat.

X. Költségmegállapítás a gyámhatósági
eljárásban.

Egy igen hiányosan szabályozott kérdés ez, hogy mennyiben van joga a gyámhatóságnak, az eljárás folyamán felmerült költségek megállapítására. A Gyt. idevonatkozólag nem intézkedik.

A Gyt. hallgatásából következőleg, nincs

joga a gyámhatóságnak költséget megállapítani, nemkülönben a megjelent tanuk részére tanudijat és költséget megállapítani. Az alkalmazott szakértők díját azonban a gyakorlat szerint megszokta állapítani a gyámhatóság és a marasztalt féltől való behajtásról intézkedik.

XI. A határozatok jogereje.

Az árvaszéki határozatokat jogerejük szempontjából kétféle módon különböztethetjük meg.

Az alaki jogerő azt jelenti, egy gyámhatósági határozat közigazgatási úton jogorvoslással már meg nem változtatható.

Anyagi jogerő az árvaszéki határozatoknak csak kivételes esetben van meg, s azt jelenti, hogy a határozat tárgya a szereplő felek között többet elbírálandóvá nem tehető.

Ilyen jogereje a gyámhatósági határozatoknak csak nagyon ritkán van, mivel a gyámhatósági határozatok tárgya tulnyomó részben nem alanyi jogvita tárgyát tevő ügy, hanem olyan, mely csak célszerű hatósági intézkedést kíván.

Azok a kivételes határozatok, melyeknél az anyagi jogerő is bekövetkezik, a következők:

1./ azok a határozatok, melyek ellen még bírósági

ut is igénybe vehető és az tényleg igénybe is vétetett.

2./ azok a határozatok, amelyeknek révén harmadik személyek jogokat szerzett,

3./ azok a határozatok, amelyeknek révén maga a gyámolt vagy gondnokolt szeztett családjogi, vagy személyjogi jogositványt szerzett / pl. nagykorúsítás megadása, vallásváltoztatás stb./

A kiskorúak tartására vonatkozó gyámhatósági határozatoknak csak alaki jogereje van. Ettől a határozattól a gyámhatóság a változott viszonyoknak megfelelően eltérhet hivatalból is. Ezt a jogelvet a belügyminiszter is kimondott egy konkrét ügyben hozott 231.421/1933. XIII. sz. véghatározatában és ugyanezt a jogelvét juttatja kifejezésre a H.T. 97. §-a is, amely kimondja, hogy a bontóper bírósága által hozott jogerős ítélettel szemben a gyámhatóság a gyermekek tartása és elhelyezése tekintetében újból határozhat, ha a bírósági ítélet a megváltozott körülmények következtében a gyermekek érdekeinek meg nem felel.

A gyámhatóság a még ki nem adott határozatok, amennyiben az utólag tárgyilag helytelennek bizonyult, mindenkor megváltoztathatja ; a nyilvánvaló elírásból, elnézésből eredő hibákat pedig

még harmadik személyekre, szemben is mindaddig, amíg a határozat végrehajtva, s a szolgálat teljesítve nincs, - kiigazíthatja.

XII. Gyámhatósági határozatok végrehajtása.

A jogerős határozatokat saját területén közigazgatási úton, saját közegei által, más gyámhatóság területén annak megkeresése után hajtja végre. / Gy.t. 191 §./

A végrehajtás irányulhat személy vagy dolog kiadására, vagy követelés kielégítésére. Követelés kielégítésére az árvaszék végrehajtást csak akkor rendelhet el, ha a követelésben való marasztalás hatáskörébe tartozik.

Az ingóságokra vezetendő végrehajtás az 1876:XV. 60 és a Gyt. 127. §-a alapján történik. Ingatlanra vezetendő végrehajtás a polgári bíróság útján történik. Viszont a gyámhatóság marasztaló határozata olyan okirat, melynek alapján kielégítési végrehajtásnak van helye.

A biztosítási végrehajtást a felebbezés nem gátolja.

A lejárt követelés esetén a végrehajtási kérelmet az árvaszéknél egy példányban kell be-

adni, megjelölve, hogy ingóra vagy ingatlanra kéri-e a végrehajtást.

Ingók esetén véghatározattal intézkedik az árvaszék és azonnal végrehajthatóak mondja ki.

A végrehajtást szenvedőt meghallgatni nem kell, csupán a kézbesítéssel értesítik a foganatosításról. Ha a végrehajtást nem rendeli el az árvaszék, csak a kérelmezőt értesíti.

A véghatározat ellen felebbezésnek van helye. Külön jogorvoslat van a szabálytalanul foganatosító közeg ellen és ez a 15 nap alatt beadható panasz, amely felett a gyámhatóság határoz. Felebbezhető ez a határozat is. A panasznak az árverésre halasztó hatálya van.

A gyámhatósági végrehajtás 32 év alatt évül el.

Saját terület saját közegével látja el a végrehajtást a gyámhatóság, más területén pedig sz illetékes hatóság megkeresése útján.

A végrehajtás foganatosítására mind a végrehajtást szenvedő lakóhelye, mind a vagyon fekvése szerint illetékes előljáróság utasítandó.

Az árvaszék is jogosult a végrehajtást megszüntetni, felfüggeszteni és korlátozni; ha a végrehajtást szenvedő bizonyítja, hogy azt a ha-

tározatot, melynek alapján végrehajtanak, jogerős határozat megváltoztatta, megszüntette, vagy korlátozta. A Ppé. 39. §-ának megfelelő keresetet indítani azonban nem lehet.

A lefoglalás alól való kivételre nézve a bírói végrehajtásra vonatkozó jogszabályok irányadóak.

Erre nézve fontos újítás van az 1929:XIV. t.c. I. és III. fejezetében. A 8. §. értelmében a gyermektartásra kötelezett szülő szolgálati illetményeit a havonta visszatérő gyermektartásdíjak erejéig egy intézkedéssel a jövőre nézve is le lehet tiltani.

Letiltás esetén a letiltási rendelvény a végrehajtást szenvedő adósának kiadandó.

Ha ingatlanra vezetendő végrehajtásról van szó, a gyámhatóság a marasztaló határozat jogerét igazolja csupán és a jogosult az illetékes járásbiróságnál, mint telekkönyvi hatóságnál kéri az ingatlanra a kielégítési végrehajtást elrendelni.

A Gyt. 126. és 127. §. alapján a biztosítási végrehajtáson kívül az árvaszéka a már megítélt és csak jövőben esedékes tartásdíjak biztosítását is elrendelheti, ha veszély forog fenn. A veszély igazolására elég a tartásdíj fizetéssel való késedelembeesés. A biztosítás ily módon hosszabb időre is történhetik.

Amikor a végrehajtás tárgya oly teljesítés, melynek nincs pénzbeli egyenértéke, pl. külön élő szülők között a gyermekeknek egyik vagy másik szülőnei való elhelyezése esetén, - a nem teljesítő felet a bírság kirovásával is szoríthatja. A belügyminiszter ezt a bírságolási jogot a 165.132/1927. sz. határozatában elismerte.

XIII. A gyámhatóság pénz- és értékezelése.

A Gyt. /100 és 285 §/ a kiskorúak és gondnokoltak készpénzét, drágasságait, sőt vagyoni értékkel bíró okmányait az árvaszéknek rendeli átadni, amely a megőrzésükről, illetve kezelésükről hivatalból köteles gondoskodni.

Minden árvaszék mellett árvapénztár működik. Egyes községeknek is, amelyek kellő szellemi és anyagi biztosítékot nyújtanak, a belügymiszter megengedheti, hogy a községi árvák pénzeit a törvényhatósági árvaszék felügyelete alatt maguk kezelhessék.

A gyámpénztárak felügyeletét és vezetését az illetékes árvaszékek gyakorolják.

A Gyt. a pénztári kezelésre vonatkozólag csak a főelveket jelöli meg. Részletesen az egyes törvényhatóságok és képviselőtestületek rendezik a dolgot.

A gyámpénztári kezelésnek kétféle rendszere van. Az összesített és az egyéni kezelés.

Az összesített kezelésnél befolyt összegek erejéig a gyámpénztár válik adóssá. Az értékek itt egy tömegben kezeltetnek. A kezelési módnál a törvény megmondja, hogy csak 3-szoros jelzálogos fedezetre adható kölcsön. Jelzálogul csak ingatlan szolgálhat. Az ingatlanon fenálló terhek a becsértékből 3-szorosan levonásba hozhatók. A kölcsön csak telekkönyvi bekebelezés megtörténtével utalványozható. A kamatokat félévi, előleges részletekben kell fizetni. A kiadható legmagasabb összeget a gyámhatóságot gyakorló közület képviselő testülete, illetve törvényhatósági bizottsága állapítja meg.

Pénzintézeteknél is elhelyezhető gyümölcsö-

tetés végett e kezelési mód mellett a készpénz, azonban csak olyan bankoknál, amelyeket a törvényhatóság, vagy képviselőtestület névszerűen nevezéssel kijelölt. Ilyenkor elsősorban a megszavazók felelősek a betétért, másodsorban a tartakékalap, harmadsorban a törvényhatóság.

Az árvaszékek mellett működő számvvevőségek könyvei megmutatják, hogy az egyes kiskorúnak mennyi a követelése a gyámpénztárral szemben. Egyénileg vannak azonban kezelve a természetben megőrzendő értékek.

Az egyéni kezeléskor az egyes gyámoltak és gondnokoltak pénzei egymástól elkülönítve kezelhetők. Övadékképes értékpapírban fektethető, ingatlan vagyona kölcsön adható első helyen való bekebelezés mellett, vagy a kir. adóhivatalba szállítandók letétként.

Amíg az egyéni kezelés mellett a betétkönyvek a kiskorúak, gyámoltak nevére állítatnak ki, addig az összesített kezeléskor azokat a gyámpénztár nevére kell kiállítani.

A befolyó kamatokat a pénz arányában oszták szét. törvény-

A gyámpénztárt fentartó hatóság tartozik egy tartalékalap felállításáról gondoskodni, amely a gyámpénztár esetleges veszteségeit hivatott pótolni.

A gyámoltak és gondnokoltak pénzei a gyámság és gondnokság idejének lejártáig kezelhetők csak a gyámpénztár által és az önjogoság beálltával a járandóságot tartozik kifizetni. Ha a jogosultnak az utalvány nem kézbesíthető, bírói letétbe kell helyezni az összeget.

A gyámpénztárban kezelt pénz vagy egyéb értékek külföldön lakók részére leendő kézbesítés végett a kiutaló végzéssej, együtt a belügyminiszterhez terjesztendő fel.

B E F E J E Z É S.

A gyámsági ügy és a gyámhatósági szervezet reformja.

Több mint 60 esztendő telt el azóta, hogy a gyámsági törvényt megalkották. Elég idő ez ahhoz, hogy egy törvény jó vagy rossz volta kitünjön.

Ha az elmúlt időt nézzük, akkor azt kell mondanunk, hogy a Gyt. a hosszú idő próbáit kiállotta, mert nincs elvi kérdés, amiről ne intézkedett volna.

Meg kell állapítanunk azonban azt is, hogy a változott viszonyoknak megfelelően számos toldás, ujtás, javítás van a törvényben, mely javítások a mindenkori élet körülményeinek feleltek meg. A sok változtatás miatt igen nehézkes és bonyolulttá vált a gyámügyi közigazgatás, hogy mind szakemberek, mind a nagyközönség körében elterjedt a gyámügyi igazgatás reformjának vágya.

A kormányzatot is foglalkoztatja egy gyámügyi reform megvalósítása.

Ez a reform azonban nem nyilvánulna meg kodifikálás formájában.

Részben anyagi és eljárási jogi módosításokra van szükség. részben pedig a jogszolgáltató szervezet átalakítására és tagjai színvonalának emelésére.

Az anyagi jog felfrissítéséhez az volna szükséges, hogy a Mt. családjogi részéből mind többet venne át a javaslat.

Szükség volna arra, hogy kiskorúak mindenemű tartásigénye gyámhatósági hatáskörbe utaltassék. Egységes szülői hatalmat ellene beve-

zetni.

Be kellene vezetni a gyámi tisztség alóli felmentést, ami kevésbé volna megbélyegző. A nő gyámul és gondnokul való alkalmazását szélesebb körben kellene bevezetni. Meg kellene szervezni a hivatásos és intézeti gyámságot.

Az erkölcsileg veszélyeztetett kiskorúak feletti intézkedést teljesen a fiatalok bíróságára kellene bízni.

A gyámhatósági eljárási jog teljesen szabályozatlan. Legjobban egy perenkívüli eljárási kódex segítene ezen a bajon, mely felölelné a gyámhatósági eljárást.

A szervezet reformját illetően szükség volna az árvaszékek államosítására.

A jövőben kizárólag csak törvényhatóságok gyakorolhatnák első fokon a gyámhatóságot. A közigazgatási bizottság gyámügyi küldöttségét meg kellene szüntetni, a belügyminiszter a felügyeleti jogkör gyakorlása mellett csak egy-két konkrét ügyben intézkedne már. A jogorvoslati fórum a közigazgatási alsóbíróság, illetve a közigazgatási felsőbbíróság lehetne.

Egy ilyen reform célszerűbbé tenné a gyámhatósági jogszolgáltatást.

A fenti reformok végeredményeként egy olyan szervezete hívnának életre, mely a magyar családok fokozottabb védelmére hivatott: a magyar családi bíróságot.

T a r t a l o m :

Bevezetés.

I. Rész.

Az árvaszék szervezete.

- I. Az árvaszékek mai szervezetének kialakulása.
- II. Az elsőfoku gyámhatóság mai alakja.
- III. A felsőbbfoku gyámhatóságok
- IV. A gyámhatósági tagok és gyámhatóságok vagyoni felelőssége.

II. Rész.

- I. Az árvaszék hatásköre
- II. Illetékesség.
- III. Az árvaszékek szervezete és működése.
- IV. A gyámhatóság tagjainak érdekeltsége és kizárása.
- V. A felek, rokonok és meghatalmazottak a gyámhatósági eljárásban.
- VI. A szegénységi jog az árvaszék előtti eljárásban.
- VII. Beadványok a gyámhatóságához és azok illetéke.
- VIII. Az ügyek előkészítése, a felek meghívása,

tárgyalás, a gyámhatóság birságolási és fe-
gyelmi hatalma, bizonyítás,

IX. A gyámhatósági határozatok és azok közlése.

Ügyiratbetekintés.

X. Költségmegállapítás a gyámhatósági eljárás-
ban.

XI. A határozatok jogereje.

XII. Gyámhatósági határozatok végrehajtása.

XIII. A gyámhatóság pénz- és értékezelése.

B e f e j z é s.

A gyámsági ügy és gyámhatósági szervezet
reformja.

F o r r á s o k x

F o r r á s o k :

- Bosnyák Z.: A gyámi közigazgatás teformja. 1891.
- Csorna Kálmán: Fejezetek a gyámsági jogból. 1927.
- " " A gyámsági és gyermekvédelmi ügyek racionalizálása.
- " " Városi szemle. XVIII.
- " " A sociális gyermekvédelem rendszere. 1931.
- " " A gyámsági jog és jogszolgáltatás 1935.
- Sipőcz László: A törvénytelen gyermek jogállásáról. 1902.
- Szladits Károly: A magyar magánjog vázlata. 1935.
- Kolozsváry Bálint: Magánjog. 1930.

E K 10001/1954